

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ

МАКАРЕНКО ВІТА ЮРІЇВНА



УДК 657.37(043.3)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ
ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
Пилипенко Андрій Анатолійович,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця), завідувач кафедри обліку і бізнес-консалтингу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент,
Нестеренко Оксана Олександрівна,
Харківський державний університет харчування та торгівлі, професор кафедри фінансів, аналізу та страхування;

кандидат економічних наук, доцент
Хомуляк Тарас Ігорович,
Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ
«Університет банківської справи»,
доцент кафедри обліку і оподаткування.

Захист дисертації відбудеться «20» грудня 2019 р. об 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.088.02 у Харківському державному університеті харчування та торгівлі за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333, ауд. 45.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського державного університету харчування та торгівлі за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333.

Автореферат розісланий «19» листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



Л. М. Янчева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція України до європейського і світового співтовариства, зміна очікувань користувачів облікової інформації і поява нових вимог до її змісту вимагає реформування вітчизняної обліково-звітної системи шляхом трансформації підходів до традиційної моделі фінансової звітності. Направленість традиційної корпоративної звітності на висвітлення результатів минулих періодів створює розрив між інформацією, яку потребують інвестори: представлення у звітах інформації не тільки про минулі події, а й про сьогоденні та завтрашні реалії організації та майбутні прогнози її діяльності для прийнятих рішень в довгостроковій перспективі. Сучасний ринок також вимагає аби відокремлені нефінансові звіти у сфері корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку корелювалися із фінансовим станом підприємства, інформація про який міститься у фінансових звітах. Відтак, вектор існуючого формату фінансової та нефінансової звітності неминуче рухається в напрямку до процесу впровадження звітності, яка поєднує в собі інформацію про фінансові та нефінансові показники в єдине ціле – інтегрованої звітності.

Складне економічне становище країни, інформаційна вибагливість стейкхолдерів, підвищення вимог до корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, зрушення у поведінці та запитах споживачів, невинний процес підвищення кваліфікації та умов праці персоналу не тільки вимагають від підприємств створювати такі ресурси, які здатні забезпечити їх конкурентоспроможність, а й стимулює зацікавленість у проведенні еколого-соціальної політики підприємства в напрямку добровільного впровадження системи управління спрямованої на реалізацію сталого виробництва та споживання. Важливими складовими бізнес-привабливості підприємств в соціо-еколого-економічному векторі сталого розвитку є досягнення ними прозорості та інформаційної відкритості, що дозволяє приймати основним зацікавленим сторонам зважені рішення: зовнішні стейкхолдери (інвестори, акціонери, споживачі, постачальники та ін.) на підставі якісно складеної інтегрованої звітності можуть приймати найбільш ефективні рішення для управління власним капіталом, зокрема, інвестиційні, а внутрішні стейкхолдери (менеджмент підприємства, персонал) мають змогу здійснювати моніторинг ефективності управління, що забезпечить, по-перше, зростання вартості бізнесу, по-друге, суспільне схвалення своєї діяльності.

Проблеми формування інтегрованої звітності досліджували у наукових працях як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, зокрема: П. Й. Атамас, О. П. Атамас, О. М. Барішнікова, К. В. Безверхий, В. І. Бобошко, О. В. Будько, Л. Н. Герасимова, Д. О. Грицишен, О. С. Коробкова, Л. В. Гнилицька, О. І. Гриценко, Ю. В. Домашенко, В. М. Жук, Н. Ю. Єршова, Т. І. Єфименко, Н. А. Каморджанова, В. Г. Когденко, М. В. Мельник, О. П. Колумбет, М. В. Корягін, Р. В. Кузіна, П. О. Куцик, Р. О. Костирко, А. С. Крутова, О. А. Лаговська, С. Ф. Легенчук, Л. Г. Ловінська, Н. О. Лоханова, І. О. Макаренко, В. Ф. Максимова, Н. В. Малиновська, О. О. Нестеренко, М. А. Проданчук, В. Сікора, К. В. Сорокіна, Т. О. Хачатурова, Т. І. Хомуляк, А. В. Шайкан,

Л. М. Янчева. Питання висвітлення інформації про різні види капіталів в інтегрованому звіті були об'єктами досліджень Л. М. Алексеєнко, І. В. Андел, О. М. Бородіної, Б. В. Буркинського, В. Ф. Горячука, Г. С. Буряк, Ю. С. Ковальчук, О. Бутнік-Сіверського, Ю. М. Воробйова, Н. В. Голікової, Л. С. Гринів, О. А. Грішнова, Т. В. Давидюк, О. І. Демянчук, О. С. Дзямулич, Т. В. Заплітної, С. М. Кафки, О. М. Коваленко, Н. М. Королюк, В. П. Лещук, Д. С. Насипайко, Л. В. Овчаренко, М. М. Пашко, Ф. Фукуями, О. О. Шапурова та ін. Окремі елементи інтегрованої облікової системи як основного постачальника інформації для формування інтегрованого звіту висвітлені у працях М. А. Абрамова, Д. К. Ветрова, Ф. Ф. Бутинця, А. В. Драбаніч, С. Ф. Голова, В. В. Євдокимова, І. В. Жиглей, О. А. Зоріної, Г. Г. Кірейцева, І. В. Колос, О. П. Колумбет, Я. Д. Крупки, В. В. Муравського, Є. В. Мниха, О. М. Петрука, Л. М. Пісьмаченко та ін.

Не зважаючи на вагомий внесок науковців невирішеними залишаються наступні питання: неузгодженість понятійно-термінологічного апарату інтегрованої звітності; недостатність методичних розробок та системного дослідження з питань визначення структури інтегрованого звіту; відсутність методичних підходів до процесу формування інтегрованої звітності з урахуванням специфіки торговельних підприємств; недосконалість підходів щодо вивчення синергетичних зв'язків між показниками ефективності використання капіталів та фінансовими результатами господарської діяльності. Вагомість наведених невирішених проблем свідчить про актуальність і практичну значимість обраної теми, що зумовило логіку поставлених завдань та визначило архітектуру представлення матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи пов'язана із загальною тематикою наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. В основу дисертації покладено теоретико-методичні та практичні розробки, що є частиною держбюджетної науково-дослідної роботи: «Консолідація обліково-аналітичної інформації в організації управління безпекою інноваційного розвитку великомасштабних економіко-виробничих систем: теорія та методологія» (номер державної реєстрації 0115U002375) (автором узагальнено та систематизовано теоретичні засади формування інтегрованої звітності в системі управління корпоративним підприємством).

Дисертація виконувалась в межах теми «Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (м. Дніпро, номер державної реєстрації 011U008360) та ініційованої теми «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (м. Дніпро, номер державної реєстрації 0116U006782) (автором окреслено особливості та специфіку формування інтегрованої звітності в системі управління підприємствами та їх об'єднаннями).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Відповідно до зазначеної мети у дисертації поставлено такі завдання:

уточнити понятійно-категорійний апарат щодо сутнісного наповнення визначень «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт»;

провести формалізацію термінологічного апарату інтегрованої звітності, а саме понять «створення вартості» та «створення цінності» в контексті системи управління підприємствами та визначення фундаментальних концепцій інтегрованої звітності;

дослідити сучасний стан та тенденції розвитку процесу формування інтегрованої звітності торговельними підприємствами в Україні;

розвинути класифікацію бізнес-моделей як складового елементу інтегрованої звітності підприємств та їх об'єднань для створення ефекту синергії;

розвинути методичний підхід до питання визначення структури інтегрованого звіту підприємств з врахуванням концепції суттєвості;

сформуванати збалансовану систему показників інтегрованої звітності для забезпечення ефективності діяльності торговельних підприємств;

удосконалити організаційно-методичні підходи до процесу формування інтегрованої звітності в інформаційній системі торговельних підприємств.

Об'єктом дослідження є процес формування організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є системний підхід щодо пізнання різних економічних явищ і процесів у безперервному їх взаємозв'язку. Для досягнення поставленої мети у роботі використано такі методи дослідження: контент-аналіз – для уточнення поняття «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт»; морфологічний аналіз – для конкретизації поняття «value»; загальнонаукові методи: індукція, дедукція, систематизація, наукова абстракція та порівняльний аналіз – під час сутнісного наповнення понять «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт»; аналіз та синтез – для виділення основних складових інтегрованого звіту, побудови послідовності вибору підходу до вибору показників, які потрібно включити до інтегрованого звіту; статистичний аналіз використано в ході дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку торговельної галузі в Україні; метод класифікації – для узагальнення та систематизації інформації щодо відображення синергії капіталів, табличний і графічний метод – для унаочнення емпіричних даних і схематичного зображення низки положень дисертаційної роботи; анкетування та метод експертних оцінок – для формування анкети для відбору значущих тем в процесі визначення суттєвих показників, які підлягають відображенню в інтегрованому звіті.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, що регулюють ведення бухгалтерського обліку і формування інтегрованої звітності; інформаційне комюніке міжнародних організацій з питань сталого розвитку; результати новітніх наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем імплементації та формування інтегрованої звітності; матеріали монографій, фахових видань, міжнародних науково-практичних конференцій та

електронних інформаційних ресурсів за визначеною проблематикою; довідково-інформаційні видання; офіційні дані Державної служби статистики України; спеціалізовані електронні ресурси з визначеної проблематики; інтегровані звіти підприємств, оприлюднені на їх офіційних інтернет-сайтах; матеріали власних спостережень; власні логічні узагальнення та аналітичні розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо формування організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності. Найбільш вагомими теоретичними та практичними результатами, що мають наукову новизну, полягають у наступному:

Удосконалено:

методичний підхід до відображення елементів бізнес-моделі в інтегрованій звітності торговельних підприємств за способом горизонтальної інтеграції, який, на відміну від існуючих, враховує торговельний формат підприємства, що дозволяє підпорядкувати бізнес-модель підприємства, яке входить до загальної бізнес-моделі інтегрованої економічної структури, що дозволило розширити склад принципів формування інтегрованої звітності та набір показників інтегрованого звіту;

організаційні засади формування інтегрованого звіту з урахуванням доцільності розкриття ефекту синергії капіталів між учасниками інтеграційного об'єднання, що, на відміну від існуючих, враховує причинно-наслідкові зв'язки між показниками ефективності використання капіталів та фінансовими результатами господарської діяльності, що дозволяє без додаткових зусиль оцінити взаємозв'язок всіх існуючих на підприємстві об'єктів, які приймають участь у перетворенні існуючих вхідних капіталів у прирощений, внаслідок чого воно буде здатне на довгострокове економічно-вигідне функціонування;

концептуальну модель формування інтегрованої звітності елементами якої є: мета формування інтегрованої звітності; ступінь врахування інтересів користувачів інтегрованої звітності; основні завдання інтегрованої звітності; принципи формування інтегрованої звітності; етапи формування інтегрованої звітності; склад показників інтегрованого звіту. Це дозволило розробити механізм крос-секторального партнерства між формальними та неформальними інститутами, які впливають на підприємство в процесі реалізації соціо-еколого-економічного проекту формування інтегрованої звітності.

Набуло подальшого розвитку:

понятійно-термінологічний апарат інтегрованої звітності шляхом уточнення трактування понять «інтегрований звіт» (спосіб надання комплексної інформації про те, як стратегія, управління, результати та перспективи організації діяльності в контексті зовнішнього середовища, використовуючи капітали, ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду) та «інтегрована звітність» (норма корпоративної звітності, яка описує процес, який базується на інтегрованому мисленні, в результаті якого створюється інтегрований звіт, який надає комплексну інформацію про те, як стратегія, управління, результати та перспективи організації діяльності в контексті зовнішнього середовища, використовуючи

капітали, ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду, що дає можливість оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень та визначити стратегічні аспекти розвитку), що, на відміну від існуючих, дозволяє розглядати інтегровану звітність в контексті еволюції видів звітності відповідно до превалюючих потреб стейкхолдерів, трансформації існуючої облікової концепції та формування в її межах конвергентної стейкхолдерської моделі звітності. Це дозволило вдосконалити організаційно-методичні положення процесу формування інтегрованої звітності підприємств торгівлі;

обліково-аналітичне забезпечення інтегрованої звітності, що, на відміну від існуючих, використовує збалансовану систему показників для формування інтегрованого звіту конкурентоздатного підприємства, шляхом включення показників, які мають найбільший вплив на процес створення вартості підприємством протягом короткострокового, середньострокового та довгострокового періодів;

концепцію формування інтегрованої звітності в рамках якої розширено склад принципів формування інтегрованої звітності додатковими принципами незворотності, подвійності та сатисфакції, що дозволило сформувати систему основних показників, які мають наводитися в інтегрованій звітності задля формування комплексної системи управління підприємствами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертаційного дослідження доведені до рівня методичного забезпечення та комплексу організаційних заходів, які спрямовані на процес формування інтегрованої звітності підприємствами. Впровадження запропонованих рекомендацій створюють підґрунтя для формування інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами та їх звітування з урахуванням найбільш суттєвих інформаційних потреб їх стейкхолдерів, в частині розкриття інформації про забезпеченість бізнес-моделі елементами фінансового, виробничого, інтелектуального, соціально-репутаційного, людського та природного капіталів.

Практична спрямованість представлених в дисертаційній роботі теоретичних та методичних розробок підтверджується впровадженням:

на регіональному рівні — упроваджено рекомендації щодо визначення розрізів обліково-аналітичної інформації про еколого-соціально-економічні показники діяльності суб'єктів господарювання Сумського регіону в рамках реалізації положень Програми економічного і соціального розвитку Сумської області 2019 та наступні 2020-2021 програмні роки (Виконавчий комітет Тростянецької міської ради — довідка № 1032 від 22.05.2019 р.);

на рівні суб'єктів господарювання – запропоновано та впроваджено методи оцінки фінансових та нефінансових показників інтегрованого звіту (ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ЕНЕРГОФЛАГМАН», довідка № 1102018-1 від 01.10.2018 р.); пропозиції щодо розкриття фінансових показників інтегрованої звітності з дотриманням вимог Міжнародного стандарту інтегрованої звітності, та розкриття нефінансових показників інтегрованої звітності щодо впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище й засоби його зменшення (ВП «Володарське» ПАТ «Шахта ім. О.Ф. Засядька», довідка № 364/11

від 15.05.2019 р.); рекомендації збору, опрацювання та аналізу облікової інформації в розрізі соціальних, екологічних та економічних складових (ТОВ «Видавнича група «АС», довідка № 585/01-09/18 від 28.09.2018 р.);

в організації навчального процесу – Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця на кафедрі обліку і бізнес-консалтингу під час підготовки методичного забезпечення та викладання дисциплін «Облік діяльності та управління витратами підприємств», «Економічний консалтинг в управлінні вартістю підприємства» (довідка № 18/86-34-234/1 від 23.10.2018 р.); Харківського національного університету радіоелектроніки при формуванні навчально-методичної бази дисциплін «Економіка підприємства», «Фінанси підприємства», «Бухгалтерський облік» (довідка № 5003/27-1458 від 10.09.2018 р.); Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом» при вкладанні дисципліни «Звітність підприємства» (довідка № 5083 від 10.12.2018 р.)

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, обґрунтування, висновки та рекомендації, винесені на захист, отримано автором особисто та опубліковано у наукових виданнях. Із наукових публікацій у співавторстві в дисертації використано лише ті ідеї та положення, що становлять особистий внесок дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та практичні результати дисертаційної роботи викладено та обговорено на: XII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний науковий потенціал-2016» (Шеффілд, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (Харків, 2017 р.); Міжнародній конференції «Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад: очікування та реалії» (Рівне-Луцьк, 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції докторантів, молодих учених та студентів «Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти» (Харків, 2018 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики» (Кривий Ріг, 2018 р.); Всеукраїнській конференції (Харків, 2018 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Удосконалення обліку, контролю, аудиту, аналізу та оподаткування в сучасних умовах інтеграційних процесів у світовій економіці» (Ужгород, 2018 р.); Міжнародній науковій конференції «Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця» (Харків, 2018 р.); V ювілейній Міжнародній науково-практичній конференції «Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика» (Мукачево, 2018 р.); VII міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: теорія та практика» (Київ-Краків-Прага, 2018 р.); XV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки та фінансів» (Київ–Відень, 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 19 наукових працях загальним обсягом 27,39 друк. арк., з яких особисто автору належить 6,19 друк. арк., серед них: розділ у колективній монографії (загальним обсягом 21,15

друк. арк., де особисто автору належить 0,51 друк. арк.), 4 статі у фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз (загальним обсягом 2,43 друк. арк., де особисто автору належить 2,28 друк. арк.), 3 статті у наукових фахових виданнях України (загальним обсягом 1,84 друк. арк., де особисто автору належить 1,52 друк. арк.), 11 тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій (загальним обсягом 1,97 друк. арк., де особисто автору належить 1,88 друк. арк.).

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, списку публікацій за результатами дослідження, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст дисертації складає 185 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить 20 таблиць (обсягом 20 сторінок), 31 рисунок (обсягом 4 сторінки), список використаних джерел складається з 237 найменувань – на 25 сторінках, 6 додатків – на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, розкрито зв'язок із науковими темами, сформульовано мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, визначено методи та інформаційну базу дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію щодо їх апробації, опублікування та особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретичні положення концепції інтегрованої звітності**» уточнено зміст понять «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт», розкрито концептуальні засади системи інформаційно-аналітичного забезпечення формування інтегрованої звітності торговельних мережевих та немережевих підприємств, за даними аналізу стану торговельної галузі України та Харківської області.

Результати проведеного термінологічного аналізу свідчать, що у науковій літературі існує декілька підходів до розуміння інтегрованої звітності та інтегрованого звіту. Це потребує подальших ґрунтовних досліджень щодо змістовного наповнення взаємопов'язаних дефініцій «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт». Консолідуючи існуючі підходи до трактування цих понять, інтегрований звіт запропоновано розглядати як спосіб надання комплексної інформації про те, як стратегія, управління, результати та перспективи організації діяльності в контексті зовнішнього середовища, використовуючи капітали, ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду. У зв'язку з цим інтегровану звітність запропоновано трактувати як норму корпоративної звітності, яка описує процес, який базується на інтегрованому мисленні, в результаті якого створюється інтегрований звіт, який надає комплексну інформацію про те, як стратегія, управління, результати та перспективи організації діяльності в контексті зовнішнього середовища, використовуючи капітали, ведуть до створення вартості протягом короткострокового, середньострокового і довгострокового періоду, що дає можливість оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень та визначити стратегічні аспекти розвитку.

Через відсутність офіційного перекладу Міжнародного стандарту інтегрованої звітності українською мовою, існує проблема неузгодженості правильного застосування поняття «value» в контексті розкриття сутності процесу формування інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами. Існування у науковій літературі альтернативних підходів до розуміння цього поняття створює термінологічну плутанину. Обґрунтовано існування неузгодженого розуміння поняття «value» в контексті розкриття сутності інтегрованої звітності підприємства. Наявна різноплановість трактування поняття пов'язана з тим, що поняття «вартість» є глибоким та змістовним та одночасно є вираженням грошового виміру (еквіваленту) економічної цінності об'єкту, понесені витрати та цінність в конкретний момент часу. Оцінено важливість прийняття офіційно затвердженого перекладу українською мовою Міжнародного стандарту з інтегрованої звітності задля врегулювання питання коректного використання економічної категорії «value» в процесі формування інтегрованої звітності підприємствами України.

В роботі доведено, що важливе значення для ідентифікації інтегрованої звітності як нового елемента облікової системи є її орієнтація на виявлення тих аспектів діяльності підприємства, які впливають на його стратегічну стійкість та довгострокову перспективу. Суть концепції створення вартості полягає в тому, що центральне місце в процесі створення вартості організацією займає бізнес-модель, а сам процес створення вартості не є статичним. З метою удосконалення всіх елементів, які беруть участь у процесі створення вартості, необхідний регулярний аналіз кожного елемента і його взаємодії з іншими елементами. В контексті застосування інтегрованого мислення під час формування інтегрованої звітності проаналізовано взаємозв'язок фундаментальних концепцій інтегрованої звітності (рис.1).

Сутність взаємозв'язку фундаментальних концепцій інтегрованої звітності полягає у наступному: визначивши ціннісну пропозицію для зацікавлених сторін та підприємства, включивши її в стратегію розвитку, підприємство визначає набір ресурсів, представлених у вигляді капіталів, необхідних для здійснення процесу створення вартості, які споживаються (трансформуються) в процесі його господарської діяльності, створюючи вартість. Запропонований підхід до трактування концепцій інтегрованої звітності дозволив визначити набір показників інтегрованого звіту, який орієнтується на процес створення цінності для зацікавлених сторін та підприємства, що дозволяє сформувати облікову інформацію про капітали, які підприємство використовує з врахуванням взаємозв'язку процесу досягнення цінності для клієнта та створення вартості підприємством, як важливого елемента в системі управління підприємствами. Такий підхід до застосування концепцій інтегрованої звітності є важливим для торговельних підприємств, завдяки своїй ціннісно-орієнтованій складовій.

Обґрунтовано, що імплементація концепції формування інтегрованої звітності вітчизняними торговельними підприємствами потребує поряд із застосуванням провідних принципів, розширення складу принципів формування інтегрованої звітності додатковими принципами: незворотності; подвійності; сатисфакції, що дозволить сформувати систему основних показників, які мають

наводиться в інтегрованій звітності задля формування комплексної системи управління торговельним підприємством.

Аналіз стану торговельної галузі України та Харківської області за період 2007-2018 роки (рис. 2) демонструє значний вплив зовнішніх факторів на життєздатність підприємств галузі. Проведений аналіз свідчить про позитивну тенденцію зростання обороту роздрібною торгівлі в період з 2007 р. по 2016 р.

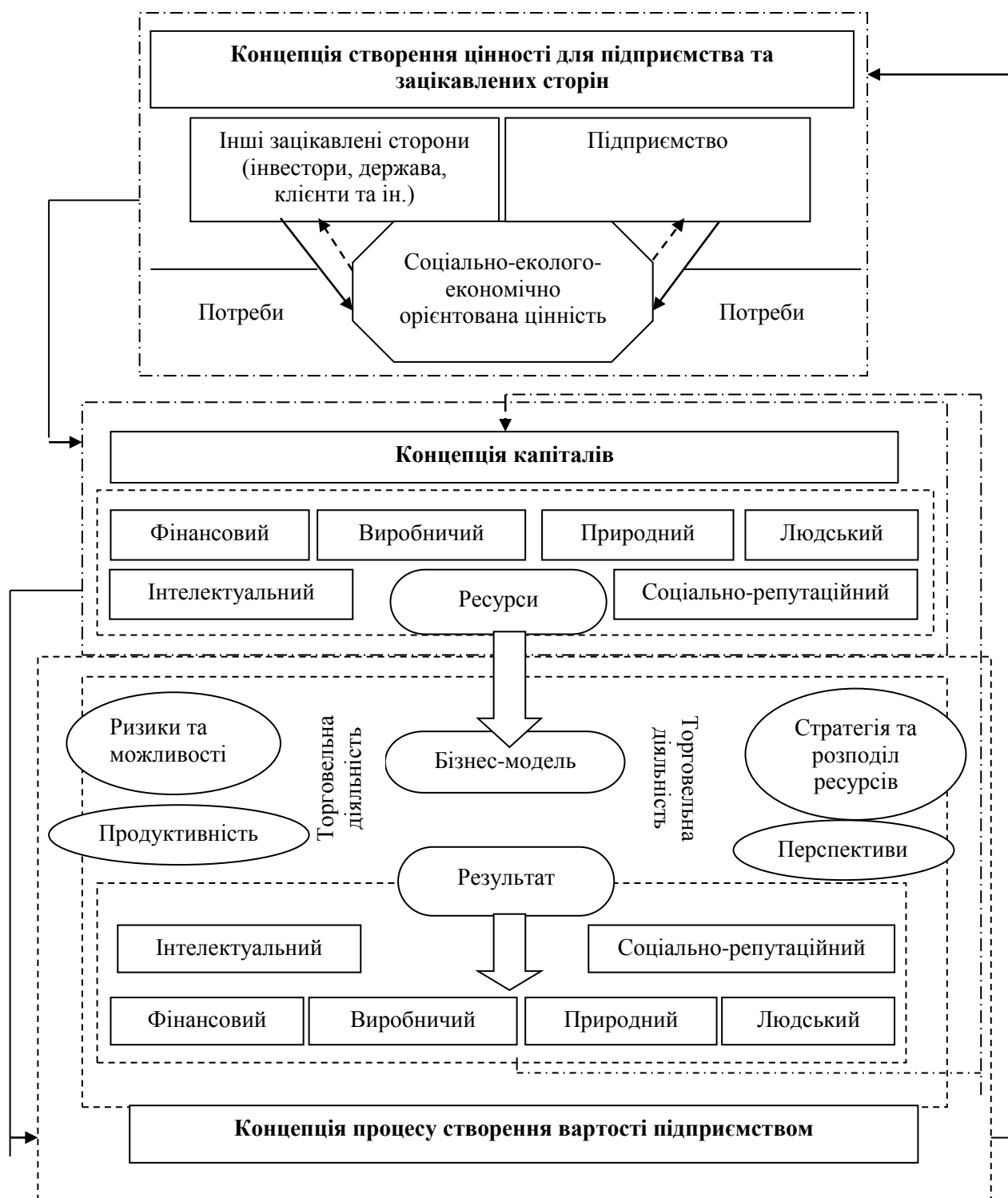


Рис. 1. Взаємозв'язок фундаментальних концепцій інтегрованої звітності

Однак у 2017 р. обсяги обороту роздрібної торгівлі різко зменшилися майже в половину в порівнянні з попереднім роком, проте у 2018 р. стан роздрібного товарообороту в Україні почав налагоджуватися. Такі дані свідчать про значний вплив факторів зовнішнього середовища, зокрема, економіко-політичних умов, на функціонування торговельних підприємств, що викликає побоювання закордонного інвестора входити на ринок України. Застосування процедури формування інтегрованого звіту торговельними підприємствами України повинно стати вирішальним фактором для стейкхолдерів та проникнення інвесторів на вітчизняний ринок.

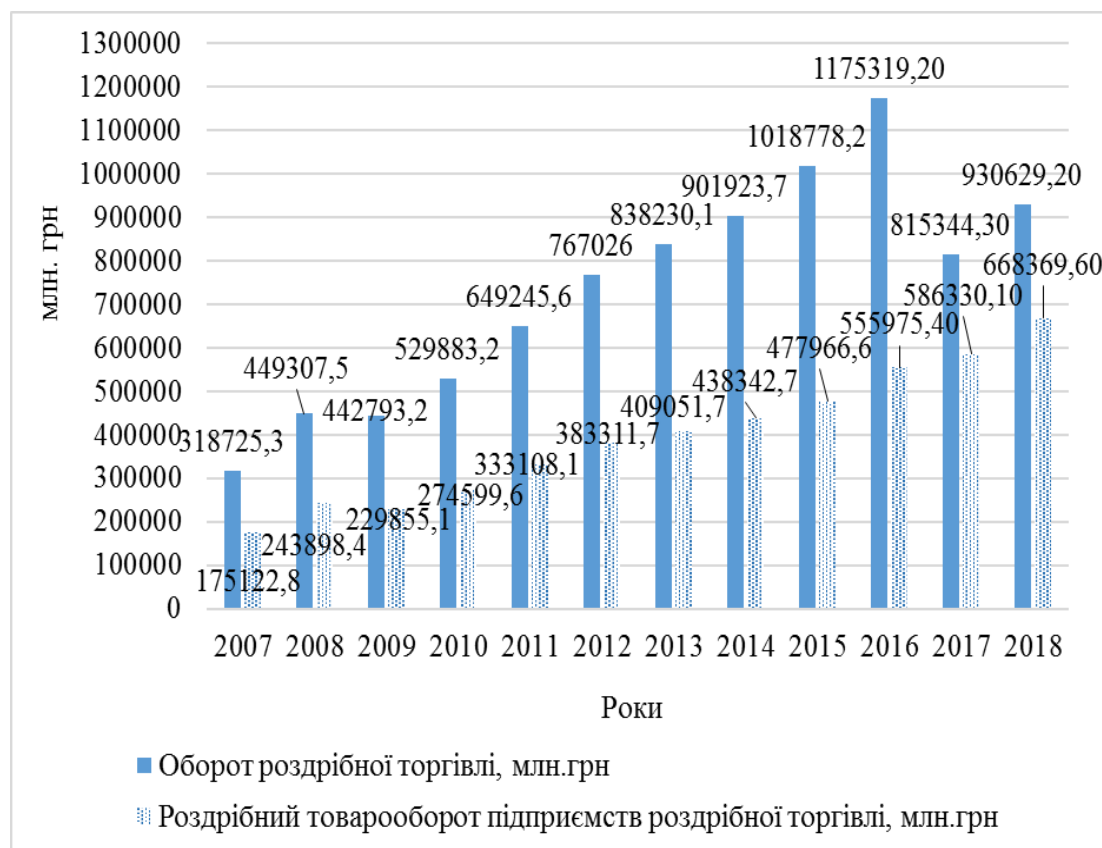


Рис. 2. Динаміка роздрібного товарообороту в Україні у 2007-2018 роках (млн. грн)

Існуюча світова практика застосування «великих даних» підприємствами роздрібної торгівлі свідчить про те, що за допомогою накопиченої інформації можна прогнозувати попит, керувати поставками товару, його зберіганням і продажем, контролювати лояльність споживачів чи підготувати звітність. Саме підготовка та формування інтегрованої звітності потребує добору, опрацювання та аналізу масиву даних, а також відображення того, як підприємство вдало використовує отриману в ході своєї діяльності інформацію задля подальшої діяльності. Тож використання «великих даних» торговельними підприємствами, які складають чи тільки планують скласти інтегровану звітність є актуальним. Виявлено, що у 2018 році підприємства торгівлі становлять 26,4 % підприємств України, а це 2426 суб'єкти господарювання, які проводили аналіз «великих

даних», у розрізі джерел їх надходження (рис. 3). Низька зацікавленість торговельних підприємств у використанні «великих даних» та проведенні аналізу на підставі цих даних свідчить про відсутність у торговельних підприємств достатнього обсягу інформації про реальні переваги використання «великих даних» в системі управління підприємством, що негативно впливає на імплементацію практики інтегрованого звітування.

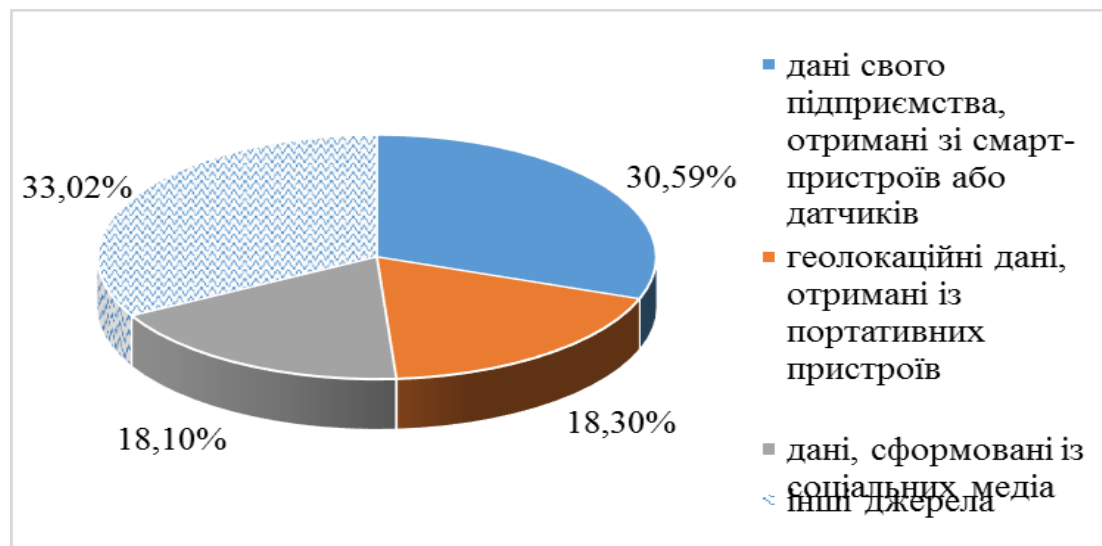


Рис. 3. Розподіл підприємств торгівлі в Україні, що проводили аналіз «великих даних», у розрізі джерел надходження «великих даних» у 2018 році

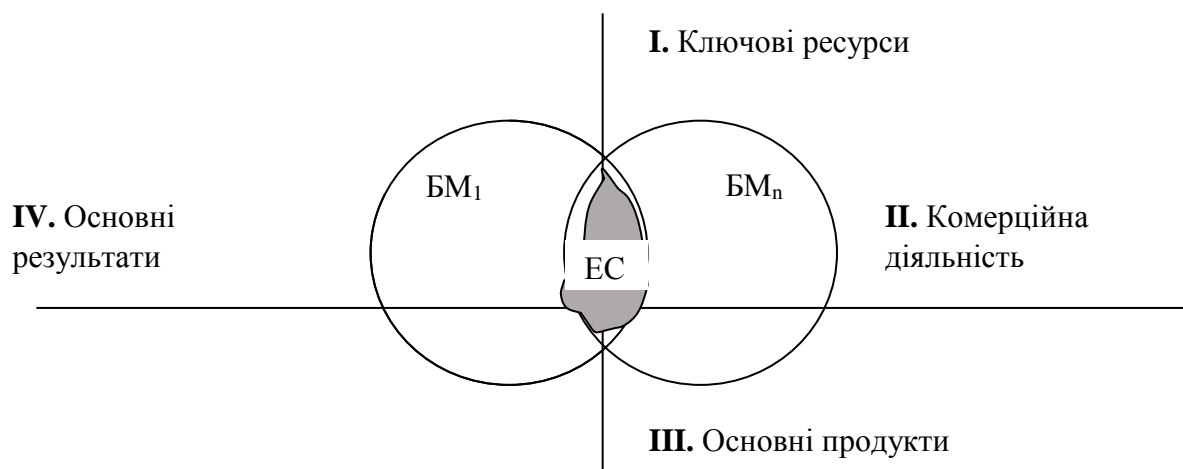
У другому розділі «**Організаційні аспекти формування інтегрованої звітності**» обґрунтовано підхід до відображення капіталу як однієї з головних концепцій формування інтегрованої звітності на рахунках бухгалтерського обліку, досліджено і вдосконалено характеристику ключових складових бізнес-моделі як елементу інтегрованого звіту, розвинено методичний підхід до визначення доцільності наведення показника в інтегрованому звіті крізь призму суттєвості.

Обґрунтовано, що важливим елементом для компанії є адекватне представлення в інтегрованому звіті бізнес-моделі. Процедура вибору оптимальної бізнес-моделі з числа можливих варіантів визначається рівнем використання управлінських інструментів у діяльності компанії, професійною підготовкою фахівців і варіюється від інтуїтивного, емпіричного до розрахунково-аналітичного методу, заснованого на вимірюванні і зіставленні, на основі дисконтування майбутніх доходів компанії або її вартості в разі реалізації тієї чи іншої бізнес-моделі. Ресурсну складову бізнес-моделі доцільно представляти інформацією про шість видів капіталів, розкриваючи, за можливості, інформацію щодо їх вартості та обсягу, які знаходяться в розпорядженні підприємства. Внутрішню складову бізнес-моделі доцільно представляти ланцюгом створення вартості, структурою бізнес-процесів. Якщо створення вартості залежить від її участі в мережі (тобто підприємство є складовим елементом об'єднання підприємств), ланцюг створення цінності (вартості) повинен охоплювати всю мережеву структуру. Результативну складову бізнес-моделі доцільно

представляти інформацією щодо основних продуктів та послуг, які виробляє підприємство, супутніх продуктів та відходів, які створюють або руйнують цінність, а також їх вплив на шість видів капіталів, відобразивши окремо капітали, що знаходяться в розпорядженні підприємства (внутрішній вплив), та капітали, що належать суспільству (зовнішній вплив).

Для розкриття інформації про людський, природний, соціально-репутаційний, інтелектуальний, виробничий та фінансовий капітали в інтегрованій звітності наведено організаційні засади формування інтегрованого звіту з урахуванням доцільності наведення в інтегрованому звіті виникнення ефекту синергії капіталів між учасниками інтеграційного об'єднання. Такий підхід дозволяє враховувати синергетичні зв'язки між показниками ефективності використання капіталів та фінансовими результатами господарської діяльності торговельного підприємства.

Як синергетичні ознаки (критерії) поєднання бізнес-моделей торговельно-виробничого підприємства запропоновано використати складові бізнес-моделі: ключові ресурси (I); комерційна діяльність (II); основні продукти (III); основні результати (IV). У зоні перетину виникає синергетичний ефект (ЕС), який полягає в підвищенні ефективності діяльності торговельно-виробничого підприємства. Виникнення синергетичного ефекту на рівні бізнес-моделей за принципом синергії пов'язаності схематично наведено на рисунку 4.



Де: $БМ_1, \dots, БМ_n$ – бізнес-моделі, що взаємодіють в торговельно-виробничому підприємстві за принципом синергії пов'язаності;

I, II, III, IV – синергетичні ознаки поєднання бізнес-моделей;

ЕС – синергетичний ефект на рівні взаємодії бізнес-моделей торговельно-виробничого підприємства.

Рис. 4. Схематичне відображення виникнення синергетичного ефекту на рівні взаємодії бізнес-моделей торговельно-виробничого підприємства

Синергетичний ефект в результаті взаємодії бізнес-моделей торговельно-виробничого підприємства, створює загальний економічний ефект (Е), який

багатократно і якісно перевищує арифметичну суму економічних ефектів кожної окремої бізнес-моделі, що дозволяє сформулювати формула:

$$\sum E_{(БМ1, \dots, БМn)} > E_{БМ1} + \dots + E_{БМn}. \quad (1)$$

Тоді синергетичний ефект (ЕС) визначається за формулою:

$$ЕС > \sum E_{(БМ1, \dots, БМn)} - (E_{БМ1} + \dots + E_{БМn}) \quad (2)$$

Запропонований науково-методичний підхід дозволяє визначити бізнес-моделі торговельно-виробничих підприємств, що мають найбільші можливості підвищення споживчої цінності та вартості підприємства за рахунок досягнення синергетичного ефекту. Відображення даної інформації в інтегрованому звіті є ключовим елементом в процесі прийняття рішень щодо управління підприємством в контексті забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання.

Для того щоб інтегрований звіт надавав інформацію, яка дозволить оцінити здатність підприємства створювати вартість протягом часу, без додаткових для його розуміння зусиль, показники інтегрованого звіту повинні бути максимально очищені від несуттєвої інформації. Для цього побудовано алгоритм визначення доцільності наведення показника в інтегрованому звіті крізь призму суттєвості (рис. 5). У роботі обґрунтовано, що технологія фактичного наповнення та подання інтегрованого звіту повинна враховувати специфіку діяльності та галузевої приналежності суб'єкта господарювання. Для цього у роботі запропоновано підхід до визначення набору показників інтегрованого звіту, який базується на орієнтації на створення цінності для зацікавлених сторін. Для цього розроблено методичку для виявлення та пріоритизації значущих тем для цілей інтегрованої звітності залежно від категорії зацікавлених сторін. Такий підхід дозволить сформувати облікову інформацію, яка враховує взаємозв'язок процесу досягнення цінності для клієнта та створення вартості для підприємства, як важливого елементу в системі управління підприємствами.

У розділі 3 «Удосконалення концепції формування інтегрованої звітності підприємств» сформовано технологію формування обліково-аналітичного забезпечення інтегрованої звітності на підставі використання збалансованої системи показників, обґрунтовано доцільність запровадження використання XBRL-звітів. За результатами дослідження визначено, що для формування інтегрованого звіту конкурентоздатного підприємства доцільно застосовувати технологію формування обліково-аналітичного забезпечення інтегрованої звітності на підставі використання збалансованої системи показників, шляхом включення показників, які мають найбільший вплив на процес створення вартості підприємством протягом короткострокового, середньострокового та довгострокового періодів. Оскільки інтегроване мислення передбачає прийняття рішень на основі більш широкого спектру показників діяльності, які включають не тільки фінансову результативність, лояльність персоналу, клієнтів, внутрішні бізнес-процеси, а й аспекти, пов'язані із соціальною відповідальністю, для цілей формування інтегрованої звітності збалансовану систему показників потрібно адаптувати.

Адаптація полягає в першу чергу в необхідності визначення набору не лише фінансово-економічних показників, а й направленості на мінімізацію негативного впливу на соціальні та екологічні показники, тобто в контексті застосування ESG – критеріїв (environmental, social, corporate governance) – екологічні, соціальні критерії та критерії корпоративного управління. Вони мають бути відображені у конкретних показниках інтегрованої звітності підприємств, що наведено в таблиці 1. При використанні концепції BSC в контексті застосування ESG- критеріїв діяльності торговельного підприємства одночасно потрібно врахувати зміни в пріоритетах споживачів, потреби акціонерів, потенційних інвесторів та інших стейкхолдерів. Таким чином на перетині опиняються інтереси суспільства та окремих підприємств, результат взаємодії яких полягає в одночасному забезпеченні традиційних фінансових орієнтирів підприємств (максимізація прибутковості, мінімізація ризиків) та дотримання ними соціальних, екологічних управлінських критеріїв.

Проведений аналіз чинників впливу макросередовища на конкурентоспроможність торговельних підприємств свідчить про те, що між складовими елементами інтегрованої звітності торговельного підприємства та його діяльністю є прямий зв'язок. Одночасно відмічено зворотній зв'язок між інтегрованою звітністю та діяльністю підприємства, що пояснюється наступним чином: залежно від особливостей діяльності об'єкта (торговельного підприємства) формується той чи інший підхід до формування інтегрованої звітності, адже вона перш за все необхідна для керівництва та інвесторів з метою прийняття управлінських рішень, тому саме діяльність диктує основні ключові показники інтегрованої звітності. В свою чергу виявлена інформація за допомогою інтегрованої звітності впливає на подальші управлінські рішення, які визначають майбутню діяльність підприємств, що ілюструє існування зворотнього зв'язку. На підставі отриманих даних сформульовано основні теоретичні положення формування обліково-аналітичного базису ведення діяльності торговельних підприємств в контексті формування інтегрованої звітності.

Проведений аналіз існуючих інформаційно-аналітичних систем не може в повній мірі задовольнити інформаційні потреби користувачів інтегрованої звітності. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність запровадження використання технології передачі звітності підприємства користувачам, розміщення її у вільному доступі у мережі Інтернет та створення такого електронного універсального формату, який би забезпечував доступність і зрозумілість у будь-якому куточку світу, тобто за допомогою мови бізнес-звітів XBRL (eXtensible Business Reporting Language – розширювана (гнучка) мова ділової звітності). Сутність формування інтегрованого звіту торговельним підприємством в форматі XBRL полягає в тому, аби показники, які підлягають розкриттю в інтегрованих звітах різних підприємств можна було систематизувати щоб забезпечити єдиний формат для обміну даними для забезпечення можливості їх подальшого співставлення та аналізу. Застосування технології XBRL для інтегрованого звіту торговельного підприємства перш за все потребує розробки таксономії інтегрованої звітності на державному рівні, як це відбувається з таксономією фінансової звітності для подання її у форматі звітів-XBRL.

Таблиця 1

Використання концепції BSC в контексті застосування ESG- критеріїв діяльності торговельного підприємства в інтегрованій звітності

Перспективи	Цілі	Показники системи (ESG критерії)			Завдання	Ініціативи	Розділ інтегрованого звіту
		управління	екологічні	соціальні			
Фінанси	Зростання вартості Зростання прибутку Зростання ліквідності і платоспроможності ...	Рентабельність продукції; ROI Коефіцієнт рентабельності власного капіталу; Коефіцієнт рентабельності активів; EVA EBITDA; NOPAT CE ...	Частка прибутку на поточне відновлення природного капіталу; Термін окупності інвестицій природоохоронного характеру; Обсяг капітальних інвестицій природоохоронного характеру...	Обсяг благодійних внесків ...	Зростання прибутковості Зростання вартості підприємства Сталий розвиток	Зниження собівартості продукції	Управління капіталами
Відносини з клієнтами	Формування ділової репутації, бренду, іміджу; Підвищення рівня лояльності клієнтів; Підвищення конкурентоспроможності Максимізація цінності для споживача	Частка сегмента ринку; Індекс задоволеності клієнтів якістю, цінами, програмою лояльності, обслуговуванням; Частка повторних покупок; Питома вага пред'явлених претензій на одного клієнта; Індикатор іміджу... Чисельність основних конкурентів; Індекс впізнаваності бренду; Індекс цінності якісної пропозиції споживачеві ...	Витрати на рекламу друковану продукцію Частка невикористаної друкованої рекламної продукції Кількість сертифікатів якості продукції Витрати на екологічні матеріали для пакування ...	Середній час життя клієнта Витрати на запровадження знижок для постійних клієнтів ...	Освоєння нових ринків збуту Збільшення обсягів продажу Розширення і підтримка клієнтської бази	Розширення і захист ринків збуту Підвищення якості виробленої продукції	Можливості та ризики
Внутрішні бізнес-процеси	Нові технології; Покращення якісних характеристик; Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва ...	Рентабельність продукції Коефіцієнт оборотності оборотних активів Кількість нових товарів, послуг на гривню витрат на НДР...	Частка використання енергозберігаючих товарів Відсоток вторинної переробної сировини Частка та загальний обсяг води, що використовується повторно Обсяг відходів ...	Кількість соціальних та благодійних заходів Наявність підвідомчих соціальних установ Програми оцінювання впливу діяльності на місцеві громади...	Ефективність та раціональність використання ресурсів	Можливості розвитку з урахуванням нових технологій Автоматизація	Можливості та ризики
Начання та розвиток	Підвищення мотивації персоналу та кваліфікований персонал Удосконалення корпоративного клімату Побудова культури ставлення до власного життя...	Коефіцієнт підвищення кваліфікації Постійність персоналу Частка молодих фахівців Частка кваліфікованого персоналу в загальній чисельності персоналу конкурента Питома вага жінок в загальній кількості персоналу...	Витрати на проведення щорічного екологічного навчання; Кількість висаджених працівниками дерев та кущів; Витрати на навчання працівників основ енергоаудиту й енергоменеджменту; Витрати на запровадження системи часткового погашення «тепліх» кредитів...	Коефіцієнт задоволеності персоналу; Коефіцієнт втрачених днів і коефіцієнт відсутності на робочому місці Кількість корпоративних конфліктів, частка вирішених; Витрати на оздоровлення персоналу, медогляд Індекс здоров'я	Мотивація Підвищення кваліфікації Розробка програми кар'єрного росту Зростання продуктивності праці Мотивація до природоохоронної діяльності	Залучення кваліфікованих і досвідчених спеціалістів Вдосконалення системи мотивації	Стратегія і плани щодо розподілу ресурсів

Впровадження практики подання інтегрованої звітності у форматі XBRL зробить український бізнес більш відкритим та зрозумілим потенційним інвесторам, адже аналітики світових інвестиційних компаній, міжнародні експерти зможуть робити більш обґрунтовані та точні аналізи поточної ситуації й прогнози розвитку не тільки окремих українських підприємств, а й галузі та, у підсумку, економіки загалом.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та представлено нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності. На основі отриманих наукових і практичних результатів зроблено наступні висновки.

1. Удосконалено понятійно-термінологічний апарат інтегрованої звітності, зокрема, набуло уточнення трактування понять «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт», що на відміну від існуючих, дозволяє розглядати інтегровану звітність в контексті еволюції видів звітності відповідно до превалюючих потреб стейкхолдерів, трансформації існуючої облікової концепції та формування в її межах конвергентної стейкхолдерської моделі звітності.

2. Дослідження проблем неврегульованості застосування поняття «вартість» («value») в контексті формування інтегрованої звітності вітчизняними підприємствами дозволило запропонувати під час розробки практичних рекомендацій стосовно впровадження положень Міжнародного стандарту інтегрованої звітності поняття «value» у вітчизняних організаціях трактувати крізь призму інтегрованого мислення. За такого підходу організація створює вартість для постачальників фінансового капіталу, а цінність для споживачів (клієнтів) та зацікавлених сторін. У підсумку, капіталізація клієнтської цінності, направлена на збалансоване задоволення потреб, очікувань і рішень проблем всіх зацікавлених сторін і суспільства в цілому (покращення, погіршення, стабільність цінності компанії, яку вона приносить клієнтам), призводить до змін вартості компанії шляхом збереження або приросту усіх видів капіталів. Це дозволило удосконалити підхід до визначення набору показників інтегрованого звіту, який базується на орієнтації до створення цінності для зацікавлених сторін та сформувати облікову інформацію, яка враховує взаємозв'язок процесу досягнення цінності для клієнта та створення вартості для підприємства, як важливого елементу в системі управління підприємствами.

3. Проведений аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку торговельної галузі в Україні за 2007-2018 роки демонструє значний вплив зовнішніх факторів на життєздатність підприємств галузі, що спричиняє побоювання закордонного інвестора входити на ринок України. Доведено, що застосування процедури формування інтегрованого звіту торговельними підприємствами України повинно стати вирішальним фактором для стейкхолдерів та проникнення інвесторів на вітчизняний ринок. Низька зацікавленість торговельних підприємств у використанні «великих даних» та проведенні аналізу на підставі цих даних

свідчить про відсутність у торговельних підприємств достатнього обсягу інформації про реальні переваги використання «великих даних» в системі управління підприємством. Розроблено рекомендації щодо добору, опрацювання та аналізу масиву «великих даних», а також відображення того, як підприємство вдало використовує отриману в ході своєї діяльності інформацію задля подальшого відображення в інтегрованому звіті.

4. Проведений критеріальний аналіз існуючих підходів до формування бізнес-моделей підприємства, дозволив удосконалити методичний підхід до формування бізнес-моделі як елементу інтегрованої звітності підприємств за способом горизонтальної інтеграції, який враховує торговельний формат підприємства, що дозволяє підпорядкувати бізнес-модель підприємства-учасника об'єднанню загальній бізнес-моделі інтегрованої економічної структури. З урахуванням доцільності наведення в інтегрованому звіті виникнення ефекту синергії капіталів в бізнес-моделі між учасниками інтеграційного об'єднання удосконалено процедуру визначення складових інтегрованого звіту та процесу формування інтегрованого звіту. Такий підхід націлений врахувати синергетичні зв'язки між показниками ефективності використання капіталів та фінансовими результатами господарської діяльності. Відображення даної інформації в інтегрованому звіті є ключовим елементом процесу прийняття рішень щодо управління підприємствами в контексті забезпечення сталого розвитку.

5. Для визначення оптимальної структури інтегрованого звіту підприємств були проаналізовані методи ідентифікації суттєвих тем: організація взаємодії із зацікавленими сторонами, бенчмаркінг (вивчення практик вибору значущих тем кращими в галузі компаніями), технологія Форсайт (планування майбутнього образу інтегрованого звіту на основі досягнення консенсусу між зацікавленими сторонами щодо вибору суттєвих тем). Пріоретизація суттєвих тем інтегрованого звіту була здійснена з залученням стейкхолдерів до процесу оцінки важливості суттєвих тем шляхом проведення анкетування представників всіх груп зацікавлених сторін. Респонденти оцінювали важливість кожного показника інтегрованого звіту за допомогою використання методу бальної оцінки за двома критеріями: 1) з точки зору області впливу: суттєві для стейкхолдерів та суттєві для підприємства; 2) з точки зору тривалості часу впливу: короткостроковий, середньостроковий або довгостроковий період впливу фактора, визнаного суттєвим. У результаті проведеного дослідження визначено по кожній пріоритетній суттєвій темі перелік фінансових і нефінансових показників інтегрованого звіту та здійснено коригування суттєвих тем діяльності підприємства для їх подальшого розкриття в інтегрованому звіті.

6. Ґрунтуючись на результатах системного аналізу праць науковців, як теоретичного підґрунтя за досліджуваною проблематикою, виявлено необхідність подальшого розвитку обліково-аналітичного забезпечення інтегрованої звітності, що, передбачає використання збалансованої системи показників для формування інтегрованого звіту конкурентоздатного підприємства, шляхом включення показників, які мають найбільший вплив на процес створення вартості підприємством протягом короткострокового, середньострокового та довгострокового періодів із застосуванням ESG – критеріїв (environmental, social,

corporate governance) – екологічні, соціальні критерії та критерії корпоративного управління з наведенням конкретних показників інтегрованої звітності підприємств.

7. Розроблено методичний підхід автоматизації процесу формування інтегрованої звітності з використанням спеціалізованого програмного забезпечення, що базується на технології XBRL, визначенні набору унікальних тегів та відображенні системних зв'язків між показниками інтегрованого звіту, які розкривають синергію елементів людського, природного, соціально-репутаційного, інтелектуального, виробничого та фінансового капіталів. Доведено, що застосування технології XBRL для інтегрованого звіту торговельного підприємства перш за все потребує розробки таксономії інтегрованої звітності на державному рівні, як це відбувається з таксономією фінансової звітності для подання її у форматі звітів-XBRL.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ у колективній монографії:

1. Макаренко В. Ю. Формування інтегрованої звітності в системі управління підприємствами та їх об'єднаннями. Сучасні тенденції розвитку регіонів, підприємств та їх об'єднань / Нац. металург. академія України; за ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2018. С. 183–190 (заг. обсяг 21,15 друк. арк., особисто автора 0,51 друк. арк.: окреслено особливості та специфіку формування інтегрованої звітності в системі управління підприємствами та їх об'єднаннями).

Статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз:

2. Макаренко В. Ю. Визначення суттєвості як провідного принципу формування інтегрованої звітності. Бізнес Інформ. 2018. № 3. С. 247–251. (включено до ULRICHSWEB, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Database, GetInfo та ін.) (0,48 друк. арк.).

3. Пилипенко А. А., Макаренко В. Ю. Дослідження структури бізнес-моделі інтегрованої звітності. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. 2018. № 2. С. 310–318. (включено до Index Copernicus, Academic resource Index ResearchBib, CiteFactor Academic Scientific Journals) (заг. обсяг 0,3 друк. арк., особисто автора 0,15 друк. арк.: визначено схему розгляду організаційних питань для представлення бізнес-моделі в інтегрованій звітності).

4. Макаренко В. Ю. Економічна категорія «value» в контексті розкриття сутності інтегрованої звітності в системі управління підприємствами. Економіка та право. 2018. № 1(49). С. 151–156. (включено до Google Scholar, CrossRef) (0,71 друк. арк.).

5. Макаренко В. Ю. Інтегрована звітність підприємств: засадничі понятійно-термінологічні визначення. Інноваційна економіка. 2018. № 7–8. С. 130–139. (включено до Index Copernicus) (0,94 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України:

6. Макаренко В. Ю. Бізнес-модель як елемент інтегрованої звітності підприємств. Моделювання регіональної економіки. 2017. № 1 (29) С. 305–313. (0,64 друк. арк.).

7. Макаренко В. Ю. Теоретичні засади формування інтегрованої звітності в системі управління підприємством. Управління розвитком. 2017. № 1–2 (187–188). С. 84–88. (0,55 друк. арк.).

8. Пилипенко А. А., Макаренко В. Ю. Методичні засади визначення показників інтегрованого звіту. Моделювання регіональної економіки. 2018. № 1 (31). С. 160–168. (0,65 заг. обсяг друк. арк., особисто автора 0,33 друк. арк.: окреслено особливості та специфіку формування інтегрованої звітності в системі управління підприємствами та їх об'єднаннями).

Наукові праці апробаційного характеру:

9. Kolisnyk V. Y. Integrated reporting in Ukraine: problems and advantages of implementation. Modern scientific potential : materials of the XII International scientific and practical conference., February 28 - March 7. 2016. Volume 3. Economic science. Sheffield. Science and education LTD, 2016. С. 19–23. (0,2 друк. арк.).

10. Колісник В. Ю., Пилипенко А. А. Впровадження інтегрованої звітності в Україні: які проблеми виникають на цьому шляху. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку : збірник тез доповідей VI науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 1 листопада 2017 р. Харків : Монограф, 2017. С. 293–294. (заг. обсяг 0,09 друк. арк., особисто автора 0,05 друк. арк.: окреслено існуючі проблеми впровадження інтегрованої звітності в Україні).

11. Колісник В. Ю. Інтегрована звітність в системі управління підприємствами: проблеми вибору показників. Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 30 – 31 березня 2017. Харків : Видавець ФОП Панов А. М., 2017. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). С. 506–507. (0,11 друк. арк.).

12. Макаренко В. Ю. Визначення суттєвості як провідного принципу інтегрованої звітності. Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції докторантів, молодих учених та студентів, м. Харків, 27 квітня 2018 р. Харків : Видавництво «Лідер», 2018. С. 566–569. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). (0,22 друк. арк.).

13. Макаренко В. Ю. Інтегрована звітність – дієвий інструмент формування інвестиційної привабливості України. Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад: очікування та реалії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Рівне-Луцьк, 29-30 листопада 2017 р. Рівне : Волин. обереги, 2017. С. 175–176. (0,16 друк. арк.).

14. Макаренко В. Ю. Бізнес-модель як елемент інтегрованої звітності в контексті забезпечення ефективності управління капіталом підприємства. Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кривий Ріг, 28 квітня 2018. Кривий Ріг : Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2018. С. 63–65. (0,21 друк. арк.).

15. Makarenko V. Yu. Integrated reporting: a new turn in the enterprise management system. Удосконалення обліку, контролю, аудиту, аналізу та оподаткування в сучасних умовах інтеграційних процесів у світовій економіці: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 18-19 квітня 2018 р. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. С. 322–324 (0,19 друк. арк.).

16. Макаренко В. Ю., Безкоровайна Л. В. Дефініція «value» в контексті розкриття сутності інтегрованої звітності: проблеми застосування. Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця : матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Харків, 31 травня – 1 червня 2018 р. Харків : ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, 2018. С. 89–90 (заг. обсяг 0,11 друк. арк., особисто автора 0,06 друк. арк.: визначено спосіб розкриття категорії «value» крізь призму інтегрованого мислення, тобто крізь інтегровані зв'язки між функціональними одиницями підприємства та капітали, які підприємство використовує та на які впливає).

17. Makarenko V. Yu. The benefits of integrated reporting by small- and medium-sized enterprises. Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика : матеріали V ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачево, 5–7 жовтня 2018 р. Хмельницький : 2018. С. 213–215. (0,19 друк. арк.).

18. Макаренко В. Ю. Місце бізнес-моделі в інтегрованій звітності: світова практика. Економіка підприємства: теорія та практика : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ–Краків–Прага, 12 жовтня 2018. С. 107–110. (0,2 друк. арк.).

19. Макаренко В. Ю. Формування інтегрованої звітності: переваги використання збалансованої системи показників. Актуальні проблеми економіки та фінансів: тези доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ–Відень, 31 жовтня 2018 р. С. 14–18. (0,29 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Макаренко В.Ю. Організаційно-методичне забезпечення формування інтегрованої звітності – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Харківський державний університет харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України, Харків, 2019.

Дисертація присвячена науковому обґрунтуванню теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо організаційно-методичного забезпечення формування інтегрованої звітності.

Проведено аналіз теоретичних та методичних аспектів формування інтегрованої звітності в системі управління підприємствами, зокрема, питань понятійно-термінологічного апарату інтегрованої звітності та підходів до визначення показників, які складають базис інтегрованого звіту, та підходів до формування інтегрованої звітності. Уточнено трактування понять «інтегрована звітність» та «інтегрований звіт». Досліджено сукупність принципів інтегрованої звітності та запропоновано використання таких додаткових принципів як принцип незворотності, принцип подвійності, принцип сатисфакції.

Розглянуто підходи до формування бізнес-моделі та запропоновано методичний підхід до відображення елементів бізнес-моделі в інтегрованій звітності торговельних підприємств за способом горизонтальної інтеграції. Досліджено підходи до визначення концептуальної основи інтегрованої звітності та формування її окремих складових та запропоновано концептуальну модель формування інтегрованої звітності. Запропоновано обліково-аналітичне забезпечення інтегрованої звітності, використовуючи збалансовану систему показників для формування інтегрованого звіту конкурентоздатного підприємства. Розглянуто організаційні засади формування інтегрованого звіту з урахуванням доцільності розкриття ефекту синергії капіталів між учасниками інтеграційного об'єднання.

Ключові слова: інтегрована звітність, інтегрований звіт, торгівля, підприємство, капітал, соціо-еколого-економічні показники, стейкхолдери, бізнес-модель, створення вартості, створення цінності.

ANNOTATION

Makarenko V.Yu. Organizational and methodological support for the formation of integrated reporting. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences in speciality 08.00.09 – Accounting, analysis and audit (by types of economic activity). – Kharkiv State University of Food Technology and Trade of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The thesis is devoted to the scientific substantiation of theoretical position and development of practical recommendations on organizational and methodological support for the formation of integrated reporting. Theoretical and methodological aspects of the formation of integrated reporting in the enterprise management system, in particular, the issues of the conceptual and terminological apparatus for the integrated reporting and approaches to determining the indicators that make up the basis of the integrated report, and approaches to formation of integrated reporting have been analyzed.

The important component of business attractiveness of enterprises in the socio-ecological-economic vector of sustainability is to achieve transparency and openness, which allows key stakeholders to make informed decisions on the basis of qualitatively prepared integrated reporting, which will allow to monitor the efficiency of enterprise management, and ensure monitoring of the efficiency of enterprise management and ensure, on the one hand, increasing the value of business, on the other hand, public approval of its activities.

Prerequisites and tendencies of trade development in Ukraine and Kharkiv region are investigated in the work. It has been revealed that the difficult economic situation of the country, information fastidiousness of stakeholders, social responsibility of business, shifts in behavior and requests of consumers, continuous process of professional development and working conditions of personnel not only require trade enterprises to create resources that can provide its competitive ability, but also interest in conducting social and environmental policy of the enterprise in the direction of voluntary introduction of the system of ecological and social management.

The interpretation of the concept of "integrated reporting" and "integrated report" is clarified, which, unlike the existing ones, allows to consider integrated reporting in the context of evolution of reporting according to prevailing needs of stakeholders, transformation of the existing accounting concept, and formation within its convergent stakeholder reporting model. The concept of «integrated report» is proposed to be a way of providing comprehensive information on how the strategy, management, results and prospects of organizing an activity in the context of the external environment, using capital, lead to value creation in the short, medium and long term. Thereby, the concept of «integrated reporting» is proposed to be interpreted as a corporate reporting standard that describes an integrated thinking process that produces an integrated report that provides comprehensive information on how the strategy, management, results and perspectives the organization of activities in the context of the external environment, using capital, lead to value creation in the short, medium and long term, which allows to evaluate the effectiveness of management decisions and identify strategic aspects of development that, unlike existing ones, the described approach allows to consider integrated reporting in the context of evolution of reporting types according to prevailing needs of stakeholders, transformation of the existing accounting concept and forming it within a convergent stakeholder model.

The set of principles of integrated reporting has been investigated and the use of such additional principles as the principle of irreversibility, the principle of duality, the principle of satisfaction has been proposed. This will allow us to form a system of key indicators that should be presented in integrated reporting to form a comprehensive enterprise management system.

Approaches to business model formation are considered and methodical approach is presented to reflect business model elements in integrated reporting of trading enterprises by horizontal integration method, which, unlike the existing ones, take into account the trading format of the enterprise, which allows to subordinate the business model of the enterprise, that is part of the overall business model of the integrated economic structure, which allowed to expand the principles of integrated reporting and the set of indicators of the integrated report.

Approaches to definition of conceptual basis of integrated reporting and formation of its separate components are investigated and conceptual model of forming of integrated reporting elements of which are: the purpose of forming of integrated reporting; the degree of consideration of the interests of users of integrating reporting; the main tasks of integrated reporting; principles of formation of integrated reporting; stages of formation of integrated reporting; the composition of the indicators of the integrated report. It allowed to develop the cross-sectoral partnership mechanism between formal

and informal institutions that influence the enterprises in the process of implementing the socio-ecological and economic project of integrated reporting forming.

Accounting and analytical support for integrated reporting is proposed, which, unlike the existing ones, uses a balanced scorecard to form an integrated report of a competitive enterprise, by including indicators that have the greatest impact on the enterprise value creation process over the short, medium and long term.

The organizational principles of forming an integrated report with consideration of the expediency of disclosing the effect of capital synergy between the participants of integrated association are considered, which unlike the existing ones take into account causal relationships between the capital efficiency indicators and the financial results of economic activity which makes it possible to evaluate effortlessly the relationship of all existing objects in the enterprise, which participate in the process of transformation of existing input capital into an increased one, as the result, it will be capable of long-term cost-effective operation.

Key words: integrated reporting, integrated report, trade, enterprise, capital, socio-ecological and economic indicators, stakeholders, business model, value creation.

МАКАРЕНКО ВІТА ЮРІЇВНА

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ
ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук